

Dialog byl natočen v úterý 6. listopadu 2014 dopoledne v prostorách knihovny Filosofického ústavu Jilská 1, Praha 1, Staré Město.

MS: *Náš dialog bych zahájil subjektivním dotazem. Čím pro vás byl rok 1989? Jaké naděje jste do něj vkládal? Jak se naděje naplnily?*

MV: Musím říci, že nenávisť vůči zřízení, které zde bylo, prostupovala celý můj život od dětství. Dlouho jsem ji považoval za beznadějnou nenávisť. Nebudeme si nalhávat, ale asi jsme neviděli brzký konec, i když musím říci, že pro mě světlem naděje – a dnes se to tak nevnímá – byl Václav Havel, jenž byl z disentu jediný mezi staršími skutečně důsledný. Od roku 1985 dokázal promlouvat i za mladší lidi. Já jsem v té době byl na gymnáziu, poté na vysoké škole.

MS: *Pokud se nepletu, v roce 1989 vám bylo 26 let, tedy jste byl graduovaný.*

MV: Nevynechal jsem žádnou z protirežimních demonstrací, třebaže jsem nebyl chartistou. Na tak zásadní rozhodnutí jsem ještě nebyl vyzrálý. Navíc jsem vystudoval exaktní obor, kde tlak režimu nebyl tak silný. Účastnil jsem se už demonstrace na Den lidských práv myslím v roce 1986 nebo 1987. Konala se na Staroměstském náměstí. Přišlo jen asi 800 lidí. Tiše se chodilo kolem pomníku Jana Husa.

MS: *Češi se v „dobách zlomu“ rádi shromáždí u význačných osobností ...*

MV: Musím říct, že demonstrace, i ty pozdější, bojovnější, mě bavily. Díky nim jsem svou nenávisť k režimu mohl projevit ... Viděl jsem v nich i dobrodružství, rebelii, což k tomu věku patří.

... Výzkumný ústav psychiatrický ...

MV: Když přišel rok 1989, chodil jsem normálně do práce. Pracoval jsem ve Výzkumném ústavu psychiatrickém. Moc pracovat jsem tam ale nemusel. Vždy jsem jen zapínal a vypínal počítač (měl jsem tam funkci systémového programátora). Když začala revoluce, začal jsem se věnovat revoluční činnosti, dá-li se to tak říct.

MS: *Zmínil-li jste tuto instituci ... Psychiatrie byla oborem, který režimem nebyl příliš propagován. Experimentální pracoviště sloužilo k prohlubování povědomí o duševních nemocech, ale též o lécích, které je mají mírnit. Jak tam změny režimu prožívali?*

MV: Do výzkumáku jsem přišel jako absolvent fakulty jaderné a inženýrské. Původně jsem tam byl ve vědecké pozici jako matematik. Ještě jsem plnil otcovo skryté přání, že bych snad šel v jeho stopách. Sám jsem věděl, že tomu tak nebude. Jakmile se naskytla příležitost u počítače, okamžitě jsem opustil vědecké místo a přijal jsem místo systémového programátora. Byl to velký sálový počítač, kterému nikdo nerozuměl. Když se rozbil, museli přijet lidé až z Rumunska, aby jej opravili, jelikož byl rumunský. Pro mne to bylo ideální místo. Četl jsem si tam Freuda, anebo sám psal. Snažil jsem se kontaktovat s psychiatry, orientovanými na psychoterapii.

MS: *Možná jste se setkal s docentem Oldřichem Vinařem ...*

MV: V bližším kontaktu jsem byl s doktorem Pfeifferem. Musím říci, že psychiatři nebyli úplně odpůrci tehdejšího režimu, i když s ním většinou nespolečně pracovali. Je to asi tím, že oni z povahy svého povolání nemají ucelený a jednoznačný postoj. Vidí jednotlivost, subjektivitu lidských osudů. Z mého pohledu jsou velmi relativističtí. To znamená, že vám zrelativizují i revolucionáře, který si tím řeší vlastní Oidipův problém. Situaci vidí individuálně, a ne v historickém kontextu.

MS: *Kdybychom náš dialog vyhrotili, můžeme říci: „Tím, že disidenti napravovali společnost, řešili si své vlastní komplexy.“*

MV: Nerad bych to tak interpretoval. Skutečností ale je, že přestože hlubinná psychologie nebyla za minulého režimu na výsluní, zároveň tam nekvetl žádný dissent a protistátní činnost, protože psychologové a psychiatři se věnovali lidské duši.

MS: *Měl jsem možnost hovořit s psychiatrem Petrem Zvolským, jenž byl po revoluci přednostou psychiatrické kliniky. Říkal mi, že lidé, kteří nevstoupili do strany, byli považováni za lidi druhé kategorie.*

MV: Tak to samozřejmě bylo. Navíc zelenou měli ti, které bychom mohli nazvat biologickými psychiatry. V tomto směru se psychiatrie příliš nezměnila. Mám obavu, že lidská duše na tom není nyní o mnoho lépe a neumíme ji o nic lépe pomáhat.

MS: *Jinými slovy trápení pokračuje.*

... Možnosti roku 1989 ...

MS: *Navrhuji, abychom se po této krátké odbočce vrátili k roku 1989. Můžeme říci, že tento rok byl obdobím vysvobození. Režim, v němž jste musel strávit své mládí, padá ... a člověku se otevírají šance.*

MV: Ano, takto jsem tu změnu jednoznačně vnímal. Na druhou stranu je dobré říci, že mně jako spisovateli vyšla kniha někdy před létem v roce 1989. Byla vnímána jako kritičtější než knihy, které v té době vycházely. Měl jsem tím pádem velice vděčné publikum. Kdybych to tedy bral čistě sobecky, přelom v roce 1989 pro mě jako spisovatele pozitivní nebyl, jelikož se začaly vydávat spousty knih disidentů a emigrantů, které předtím vycházet nemohly. Na mladého autora, nesvázaného svými tématy nebo svým životem přímo s politikou v první polovině devadesátých let, nikdo nečekal. A potom jsem už nebyl mladým autorem, kterého by kritici mohli objevit.

MS: *Věnoval jste se knihám a zůstal jste u nich do současnosti.*

MV: Že jsem se stal nakladatelem, je stejná náhoda, jako když Kolumbus objevil Ameriku na cestě do Indie. Mezi psychiatry a psychology vzniklo dodnes existující sdružení FOCUS, které mělo v té době mnoho naivních idejí. Jedna z nich byla, že bude mít družstvo, které bude vydělávat na jeho chod. Součástí družstva mělo být i nakladatelství. Byl jsem vyzván, abych řídil nakladatelství ve FOCUSu.

MS: *K této problematice se můžeme vrátit později. Soudíte, že rok 1989 musel přijít. Bylo to ve vzduchu. Uvolnění z Východu bylo patrné, ale bohužel někteří lidé, kteří vládli, reprezentovali stát, tuto skutečnost nepochopili.*

MV: Myslím si, že jsme pociťovali slábnoucí režim. Z tohoto hlediska systém přestal být neporazitelný. Ještě v roce 1985 to bylo naprosto nepředstavitelné, že by režim mohl někdy padnout. Nepřeceňoval bych nějakou objektivitu působící v dějinách. Myslím si, že se jednalo o řetěz šťastných náhod, událostí ...

MS: *Byli jsme poslední kostkou ve střední Evropě.*

MV: Ano. Poslední se udržet nemohla.

MS: *Z toho pohledu byl vývoj logický. Můžeme říci, že mírnost přechodu byla pozitivní. Jsou skutečnosti, které jsou hodny obdivu ...*

MV: V sobě jsem pociťoval radikálnější nálady. Je dobré, že nedošlo v ulicích na běsy. Ty většinou nejsou spravedlivé a odnese to jiný, než komu to patří. Jenomže takové ne dost důsledné vypořádání, si neseme pořád.

MS: *Mohli bychom krátce říci, že za samet se platí.*

MV: Skutečnost, že se alespoň nezkonfiskoval majetek komunistickým funkcionářům, považuji za velkou chybu.

MS: *Člověk se může setkat s postojem evangelického duchovního, profesora Jakuba S. Trojana, že pokud by došlo k nějakým velkým potyčkám, nakonec na tom společnost bude hůře, a proto je lepší, že události předání moci prošly tak mírově.*

MV: Měl jsem na mysli následné procesy, legislativu.

MS: *Znamená to, že lidé, kteří zde byli u moci, nebyli dostatečně odříznuti ... Zkrátka za vše se platí.*

... Komunismus ...

MS: *Navrhoval bych, abychom se v rámci zkoumání podívali před rok 1989. Jak vnímáte komunistickou ideologii a bývalý režim? Jak se podle vás vzájemně ovlivňovaly?*

MV: Spíše jsem to vnímal jako do nebe volající stupiditu, vyprázdňenou tezi, plnou frází. To však nebyla ideologie, ale jednalo se o šaškárnu. Když jste byl dospělý, nemusel jste v ní hrát. Když jste chodil do školy, musel jste, neboť jste byl zkoušen z myšlení, hesel ...

MS: *Mnozí lidé tomu nevěřili, nebo se to tak zdiskreditovalo.*

MV: Nevím, zdali to tak lidé oddělovali. Komunistická ideologie byla součást života. Toto jsou skutečnosti, které Václav Havel popisuje v Moci bezmocných, a bylo by zbytečné je znovu rozvádět.

MS: *Soudíte, že člověk, jenž je součástí veřejného prostoru, potřebuje ideologii jako kompas, nebo ideologie dnes patří minulosti? Tato skutečnost platí i o komunistické ideologii?*

MV: Jestliže do ideologie zahrnujete jakýkoliv druh víry, poté jsme samozřejmě svědky toho, že náš postmoderní svět uvádí lidi do zmatku. Bez ideologie je veřejný prostor vyprazdňován.

MS: *Můžeme říci, že ideologie je tím, co sociální realitu strukturuje.*

MV: Dává jí nějaký smysluplný směr.

... Spravedlivý svět ...

MS: *Pokud se dotkneme komunistické ideologie, soudíte, že jejím cílem bylo utváření „spravedlivého světa“ nebo se na ni můžeme dívat jako na vzpouru lidí, kteří chtěli ovládat? Teze o uskutečnění „ráje na zemi“ byla prázdným heslem, pod nímž se nic neskrývalo.*

MV: V době, kdy jsem se setkal s komunistickou ideologií, se pod ní žádný obsah neskrýval. Stoupencům této ideologie nešlo o lepší svět. Spíše prosazovali sebestpotvrzení moci, jak zde byla. V počátku dělnického hnutí to bylo něco jiného. Myslím si, že si nedovedeme ani představit, v jakých podmínkách se tehdy žilo. Je zcela přirozené, že lidé hledali východiska a měli zájem skoncovat s chudobou. Tam je skutečně těžké soudit. Člověk by musel znát každý jednotlivý osud, aby věděl, kdo z jakých důvodů za tím šel.

MS: *Pokud člověk vyrůstal v dělnickém prostředí, mohl vidět počátky komunistického režimu jako znak možného vzestupu.*

MV: Zároveň by člověk měl v sobě mít povědomí, že se nemá ubližovat druhým, navíc bezdůvodně nebo jen kvůli ideologii, ale pouze kvůli zločinům, kterých by někdo se dopustil. Tato citlivost by měla každého odradit již na základě toho, co se dělo v Sovětském svazu nebo v roce 1948 u nás.

MS: *Někteří představitelé levicové intelektuální třídy byli orientováni na Sovětský svaz. Když však zjistili, jaká svinstva se dějí, co za tím stojí, se stranou se rozloučili.*

MV: Myslím si, že se to dalo zjistit. Postoje Karla Čapka a Tomáše G. Masaryka jsou toho jasným důkazem. Naopak někteří západní intelektuálové se ještě dlouhá léta vymlouvali, že nemohli vědět, co strašného se děje. Jak je vidět, možné to bylo.

MS: *Spisovatel Jiří Weil si též díky kritice napsané v románu Moskva – hranice užil své.*

MV: Můj dědeček židovského původu přežil válku v Londýně, kde vstoupil do komunistické strany. Později dostal dokonce řád Vítězného února. Byl věřícím komunistou. Pochopitelně se podílel na nedemokratickém převzetí moci.

MS: *Ve vašem dialogu s Jiřím Peňásem je zmiňována víra v reformovatelný socialismus, socialismus s lidskou tváří.*

MV: Ano, dědeček v něj věřil až do poslední chvíle. Nedávno jsem v archivu zjistil, že z Londýna se nevrátil hned po válce do Československa z příkazu strany. Příkaz strany byl bohužel na prvním místě, teprve na druhém vlastní úsudek.

MS: *Když se zpětně díváte, soudíte, že režim, který zde vládl, byl nereformovatelný? Jistý závdavek tomu dala šedesátá léta. Pokud došlo na lámání chleba, víme, že naše země byla obsazena sovětskými vojsky.*

MV: Myslím si, že reformovatelný nebyl. Také proto, že jakákoliv kontinuita režimu znamenala i kontinuitu zločinů, kterých se dopustil. Z principu se na tom nic dobrého vybudovat nedalo.

... Pozitiva? ...

MS: *Dobrá, proti režimu jste kritický, přesto vnímáte nějaká pozitiva? Někteří uvádějí kulturu. Například profesor Jiří Svoboda, Václav Riedlbauch, ale i kriticky smýšlející Vladimír Vodička, jenž zakládal Divadlo Na zábradlí.*

MV: Tento pocit nemám. Rozumím tomu postoji, jelikož kultura byla v minulých letech potlačena, ba znásilněna ekonomickými parametry. Toto může vzbuzovat ten dojem. V globalizovaném světě kultura prohrává nejen u nás.

MS: *Jinými slovy vše se převádí na jeden jmenovatel, svět je plošší. Charaktery národní kultury se smývají.*

MV: Režim spíše vytvořil prostředí, ve kterém vznikala významná kulturní díla – a to z toho důvodu, že lidé, kteří je tvořili, byli odříznuti od jakýchkoliv jiných možností. Což pro intelektuála může být velice cenné. Musíme si přiznat, že nás svoboda tříští. Máme spousty možností. Abych trpělivě psal, potřebuji mnohem silnější vůli. Kterou já osobně naštěstí mám. Ale kdyby mi dnes zakázali podnikání, budu mít na psaní ještě víc času a pro mne by to bylo jenom dobře. I když to, že se starám sám o sebe, žívím se sám, je opět jeden z projevů svobody.

MS: Svoboda v minulém režimu plně nebyla. Pokud člověk usiloval o vnitřní svobodu, mohl ji mít. Samozřejmě vnější svoboda, ekonomická svoboda, zde nebyla stejně, jako politická.

MV: Živit se sám jako podnikatel znamená zakusit jeden z nejsvobodnějších způsobů bytí. V minulém režimu toto bylo zcela vyloučené. Svobodu jsme si představovali jako svobodu projevu a jako prostor neomezených možností. Ještě jsme nevěděli, že se za to platí určitou odpovědností.

MS: Ještě byste zmínil nějaké pozitivum minulosti? Víím, že mladý člověk může být vůči režimu vyhraněn, a proto nemusí nacházet jiná pozitiva. Proč toto říkám? Pokud by byl režim a priori špatný, nedalo by se v něm žít.

MV: Režim, o jakém teď hovoříte, by byl srovnatelný s dnešním režimem v Severní Koreji. Takto daleko jsme nebyli. Přesto je třeba říct, že cokoliv jsme pozitivního tvořili nebo prožívali, činili jsme navzdory tomu režimu, a nikoliv díky němu. Pozitiva nejsem ochoten minulému režimu přiznat.

MS: Lidé, kteří se proti režimu postavili, nechtěli sdílet lež, kterou hlásal, stáli v opozici vůči němu. Stali se disidenty. Jak vnímáte tuto skupinu lidí? Lidé si pod slovem disident vybaví chartisty, ale pouze lidé spojení s Chartou 77 jej však neutvářeli.

MV: Byla to malá, z hlediska populačního zanedbatelná, izolovaná skupina. Měla však obrovský symbolický význam. Tak jsem ji vnímal. Byl zde někdo, kdo režimu vzdoroval. I kdyby to byl jediný člověk, mělo to smysl. Na druhou stranu víím, že do dnešních dnů jsou tím životy disidentů poznamenány, jelikož oni byli v izolaci a neprožili si jiné běžné radosti, jako třeba zahrát si normálně fotbal – tedy to, co k životu patří. Kvůli režimu byl jejich život vlastně nepřirozeným stavem bytí.

MS: Mladí lidé se sdružovali kolem Revolver revue. Mohu jmenovat Jáchyma Topola, Petra Placáka, ale i osoby sympatizující s chartisty, jako Viktor Stoilov.

MV: Můj otec nebyl z humanistické větve, byl matematik. Držel se na pomezí. Stýkali jsme se s rodinou Bendů a pak s dalšími přes Matematicko – fyzikální fakultu UK, kam na své semináře bral různé myslitele. Účastnil se jich Ivan Havel, Radim Palouš, ...

MS: ... Zdeněk Neubauer.

MV: Pro mne v té době, upřímně řečeno, byly neméně důležité vztahy s děvčaty, sport, studium. Zákonitě bych k disentu dospěl během dalších pěti let, avšak režim již padnul.

... Exil ...

MS: Jak se díváte na lidi v exilu? Viděli daleko větší uplatnění se ve svobodném světě, než být v zemi, nad níž je krunýř komunistické ideologie.

MV: Tito lidé byli předvídanější než ti, co zůstali. Kdyby dnes hrozilo cosi podobného jako únor 1948, tak možná i z titulu toho, že mám židovské geny, budu se určitě snažit dostat sebe a svou rodinu někam do zahraničí.

MS: Snad na tom nejsme tak špatně.

MV: Ne, ale říkám to jako příklad. Na druhé straně – Žid musí mít vždy sbaleno. Musí mít připraveno vše opustit. Myslím si, že je to geneticky dané.

MS: Jinými slovy nikdy člověk neví, kdy pogrom přichází, v jaké bude podobě.

MV: Ti, kdo toto věděli, přežili a mají potomky. My jsme geneticky „vyselektovaní“, a proto obezřetnější geny v nás vítězí. Navíc mne někdy stav zdejší společnosti naplňuje frustrací a říkám si: „Musel jsem se narodit zrovna tady?“

MS: *Přece člověk má zde nějakou funkci. Musí s tím, co mu bylo svěřeno, patřičně nakládat.*

MV: Nejsem pasivní. Nikdo mě nemůže obvinít z pasivity, ale z druhé strany si troufám říct, že spisovateli se dnes skoro nemůže stát nic horšího než se narodit v Čechách.

MS: *Pozor, ale máte zde spisovatele, kteří ovlivnili myšlení, způsob psaní. Žil zde Franz Kafka ...*

MV: Spíše jsem myslel na dnešní dobu. V tomto dnešním světě jsme zanedbatelní. Navíc náš stát nedělá nic pro českou kulturu, a proto se staneme naprosto neviditelnými.

... Stav společnosti ...

MS: *Nyní bych se zeptal, z jakého stavu jsme vycházeli? V jakém stavu byla společnost před utvářením nového společenského a hospodářského řádu?*

MV: Byli jsme na tom mnohem hůře, než jsme si dokázali představit a přiznat, což se ukazuje až teď.

MS: *Tato země trpěla politicky, hospodářsky, ekologicky, duchovně.*

MV: Řekl bych, že nejvíce jsme utrpěli těmi našimi omezenými obzory. I ti, kteří poslouchali například Hlas Ameriky, měli mylné představy o světě, o životě a demokracii. Byly to často naivní představy. Vzpomínám si, když jsem začínal jako nakladatel v roce 1990, že jsem ani neměl představu, že voda a elektřina je cosi, za co se podle spotřeby platí. A přišlo mi nemorální, že si na knize přirážím deset korun jako svůj zisk. Styděl jsem se za to před lidmi.

MS: *Společnost měla velice mlhavé představy, kam kráčí. Slova, která se objevovala: „Chceme svobodu, chceme demokracii“, byly pro mnohé až prázdnými skořápkami, jejichž obsah se obtížně hledal?*

MV: To se opravdu ukázalo. V roce 1989 jsme nevěděli, z čeho se to vlastně radujeme.

... Demokracie ...

MS: *Mohli bychom to nazvat naivitou. Co pro vás je samotné demokratické zřízení?*

MV: Pro většinu lidí se za slovem „svoboda“ skrývala především představa, že se budou mít jako na Západě. Měli zájem dosáhnout tamního životního standardu. V tom bylo možné spatřit hlavní lákadlo demokracie pro masu. Nás, kteří jsme v tom viděli vítězství nad totalitním režimem, bylo jen pár. Ani my jsme však nevěděli, jak by měl další režim fungovat.

MS: *Ano, ale sluší se říci, že sama demokracie může být totalitou většiny. Ne v takové podobě jako lidově demokratická. Ostatně za komunismu došlo k vyprázdnění spojení „lidová demokracie“. Vývoj vedl k tomu, že z demokracie se stala totalita.*

MV: Jedním z úskalí demokracie samozřejmě je, že lidé si mohou svobodně zvolit i horší cestu, tedy i cestu zpět k totalitě.

MS: *Sluší se říci, že podle Platóna je demokratické zřízení předstupněm diktatury, tyranie.*

MV: Nic lepšího ale na světě nevymyslíme...

MS: *Myslíte si, že během dvaceti let se nám Čechům definice demokracie v dennodenním životě vyjasňuje?*

MV: V tomto bych dal za pravdu Václavu Havlovi. Demokracie se nejvíce uplatňuje v dobrovolných sdruženích, v činnosti aktivistů, kteří o něco usilují, v charitě. Jinými slovy v občanské společnosti. Na druhou stranu bych Václavu Klausovi přiznal to, že nás zbavil většiny socializujících iluzí. Naučil spoustu lidí rozumět tomu, co je kapitalismus a že návrat od socialismu ke kapitalismu je možný.

MS: *Jak vnímáte spojení demokracie po roce 1989 a první republika? Dvacetiletí zdánlivé prosperity. Mnohými je považováno za nejlepší období naší historie.*

MV: Ano, vnímám jej jako mýtus. Nejsem historik, abych jej mohl demytizovat. Jistou hrdost na skutečnost, že zde první republika vznikla, pocítuji.

... Potřeby demokracie ...

MS: *Co podle vás potřebuje demokracie? Zmínili jsme aktivního člověka, jenž je vzdělaný, kultivovaný, vědomý své odpovědnosti, ale i svých možností. Co například význam dialogu?*

MV: Musím říci, že toto jsou pro mne trochu prázdné pojmy. Více vnímám potřebu jednotlivce, aby zde bylo něco věčného, vyššího, něco duchovního. V tom pocítuji největší nedostatečnost demokracie. Pak je to pouhý mechanismus. Co když jej nemáte čím smysluplným naplnit?

MS: *My „stroj“ máme, ale občas vydává nevábne zvuky. Jednoduše – skřípe. Měli bychom říci, že bez dialogu by řádně neexistoval dissent. Někteří lidé, jež vyšli z dissentu, se domnívali, že tak, jak se jednalo v rámci něj, bude přeneseno do celé společnosti. Díky dialogu člověk dokáže proniknout k druhému. Je to projev úcty, díky myšlenkám, jež se v dialogu nacházejí, se rozhybávají společenské procesy.*

MV: Závisí to na tom, jaké úrovni dialogu je naše politická reprezentace schopna. Soudím, že to, co myslíte dialogem, nahrazují svobodná média. Oni nastavují určitá zrcadla, komentují situaci a podobně.

MS: *Když se podíváme na politickou rovinu, tam velkého dialogu není. Uvedu příklad. Jiný byl v počátcích devadesátých let a nyní je jiný. V počátku reformy si lidé byli schopni naslouchat, táhnout za jeden provaz.*

MV: Pokud táhnou za jeden provaz, již nepotřebují dialog. Z toho vzniká monolog.

MS: *Přesto se jednalo o ochotu vážit argumenty, dělání konkrétních závěrů.*

MV: Řekl bych, že zde jde o celkovou úroveň lidské společnosti. Neřekl bych, že je to příznakem demokracie. Dnes nejsme ve starověkých Aténách a lidstvo na té úrovni už nikdy nebude.

MS: *Snad nebude ... Neměli bychom zapomínat, že v Aténách byli i otroci.*

MV: Jistě. I náš pohled na tehdejší společnost může být ovlivněn vytvořeným mýtem o té době.

MS: *V demokracii má každý člověk právo říci svůj názor.*

MV: Neměl by ale toho práva využívat, když říct nemá co. Možná právě v tom na nás nejvíce doléhá přerušení demokratické tradice. Zcela chybí sebereflexe mnohých, že lépe by udělali, kdyby mlčeli. Člověk přece nemůže říkat cokoliv. Tradice utvářela smysluplnou hierarchii. Lidé s větší pokorou

vnímali svou roli ve společnosti, a proto dialog ve společnosti vedli lidé povolání.

MS: *Někdo může říci: „Hodně dialogu vede ke ‘žvanění’. Příliš žvástu nevede ke společenskému vzestupu.“*

MV: V českých hospodách dialog vede ke žvanění. Zkrátka, ve žvanění tradici máme. A ta se ničím nepřerušila. Jestliže někdo namítne, že se příliš hovoří, že společnost stagnuje, lidé začnou hledat vůdce. Vytvoří se cesta k jednodušší formě vlády, kdy rozhoduje ten, kdo je schopen jasně formulovat myšlenky. Ty následně vedou k destrukci demokracie.

... Kapitalismus ...

MS: *Postupme dále ke kapitalismu. Jak vnímáte tento řád? Když se opět podíváme do minulosti, do doby první republiky, patřili jsme k vyspělejší části světa. Řád, který jsme měli, byl funkčním. Byli jsme (ještě předtím) vyspělou částí Rakouska – Uherska. Lidé mohou uvažovat v této lince: nefunkční systém hospodářství bude nahrazen funkčním, který pro naši zemi znamenal prosperitu.*

MV: Vzpomínám si na rozhovor s jedním spolužákem z gymnázia. Odehrával se za totality. Spolužák byl inteligentní člověk, jenž nesouhlasil s komunismem. Říkal mi: „Snad si nemyslíš, že by zde měl vzniknout kapitalismus?“ Odpověděl jsem mu: „Ano, ani já si neumím představit opětné rozdělení továren.“ Takto jsme problém vnímali tenkrát. Myslím si ale, že v současnosti kapitalismus naráží především na omezené možnosti naší planety. Jinak (kdyby byly přírodní zdroje neomezené) by se jednalo o krásný systém, který umožňuje mnoho svobody a tvořivosti. Je v něm uplatněna přirozená lidská snaha mít se lépe.

MS: *Odvrácená tvář kapitalismu je v odcizení, člověk místo toho, aby se věnoval svému rozvoji, to znamená, aby našel to, co v něm skutečně je, musí být zapřažen do soukolí výrobních prostředků.*

MV: Musí a nemusí. Je zde problém, že současný kapitalismus, který je charakteristický svou globální podobou, má znaky socialistické diktatury. Je to způsobeno tím, že ekonomický diktát je tak silný, že vytváří nesvobodu, závislost. Momentálně systém nepřináší to, co měl přinášet původně. Tím myslím svobodu a hodnotnější život. Musím říci, že žádné řešení nevidím.

MS: *Jinými slovy, jsme k němu odkázáni.*

MV: Nebo jsme odkázáni k tomu, že systém zkrachuje a my s ním.

... Přirozenost kapitalismu a mód mít ...

MS: *Sluší se říci, že lidé od počátku obchodovali, směňovali. Směna fungovala tu hůře tu lépe.*

MV: V tom právě je možné vidět naši přirozenost.

MS: *Nemyslíte si, že pokud je kapitalismus globální, může podryvat lokální demokracii?*

MV: Ano, může, jelikož struktura nadnárodního kapitálu rozhodně supluje státy. Do určité míry je činí na sobě závislými, a proto v tom vidím velké ohrožení.

MS: *Co akumulace bohatství? Je zde představa, že budeme mít více a více. Jinými slovy je zde zdůrazněn mód „mít“ před „být“.*

MV: Akumulace bohatství není totožná s konzumismem. Ten je jistě špatnou věcí, protože se jedná o důraz na nesmyslnou spotřebu.

MS: *Snaha proměnit potřebu během okamžiku.*

MV: Samotná akumulace bohatství může být vedena smysluplným směrem a dobrým záměrem.

MS: *Jedná se o cestu, která umožní člověku rozvinout jeho potenciál. Nádherný příkladem je bohaté Švýcarsko.*

MV: Pokud by byl Bill Gates osvícený, koupil by deštný prales v Brazílii a zachránit jej pro celý svět. Asi to neudělá, ale ta možnost zde je. Myslím si, že mezi lidmi, kteří jsou pro tento svět zabezpečení, jsou i altruisté.

MS: *To jsou miliardáři, kteří vědí, že více peněz jim štěstí nepřinese. Neutrpěl náhodou kapitalismus u nás také aférami, které jeho zavedení doprovázely? Jen si vzpomeňme na procesy kolem privatizace.*

MV: Jak se ukázalo, někteří lidé byli na přechod připraveni lépe než většina. Uměli využít skulin a mezer. Myslím si, že se tomu nedalo zabránit. Nemyslím si však, že toto konkrétně by zdiskreditovalo kapitalismus jako takový.

MS: *Někdo řekne: „Ano, kapitalismus se rovná privatizace. Privatizace se rovná krádež.“*

MV: Vychází to z našich lokálních podmínek. Kdyby zde byla tradice, zaplatí Bůh za každou rodinnou firmu, která má tradici, jelikož ta kultivuje společnost. Skutečnost, že došlo k přetržení posloupnosti a k majetku se dostali lidé nezaslouženě, s podvody, aniž na něm pracovali, je velice špatné. Bude trvat desítky let, než i tyto rodiny založí jistou smysluplnou tradici díky svým potomkům. Zde je vidět, že socialismus dosáhl větší devastace než například nacismus. Nacismus byl čirým zlem vůči jedinci, ale nedosáhl takového vykořenění.

... Hodnoty ...

MS: *Nyní bych se přesunul k otázce hodnot. Jaké hodnoty jsou podle vás důležité pro společenský a hospodářský řád? Zmínili jsme svobodu. Člověk bez svobody je pouhým otrokem.*

MV: Dospěl jsem k tomu, že nejvyšší hodnotou lidskou a společenskou je soucit, tedy schopnost porozumění. Jedná se o nejpotřebnější věc. Kdyby této hodnoty byl dostatek, všechny společenské mechanismy by fungovaly úplně jinak, jelikož poté by soucitný kapitalismus nemohl být vykořisťováním a ani demokracie by nemohla přinášet zákony, které jsou nesmyslné a přinášejí utrpení.

MS: *Nepřímo říkáte: je chybné, když člověka máme jako prostředek, ale je nutné, jej mít jako cíl.*

MV: Ano, jedná se o pochopení pro druhého člověka. Jsem přesvědčen, že se tomu málo učíme od dětství.

MS: *Individualismus, který zde byl, aby se člověk prosadil.*

MV: Bohužel tomu propadají i vzdělání rodiče. Mají pocit, že aby jejich dítě obstálo, musí je naučit mít lokty, proto je vedou spíše individualistickou cestou než cestou pochopení druhých. Bojí se, že ve společnosti neobstojí a budou trpět.

MS: *Jak se díváte na tezi Václava Havla, která dala étos a patos revoluce.*

MV: Myslíte „Pravdu a lásku?“

MS: *Usmíváte se ...*

MV: Pochopitelně, ten pojem byl a je nadužívaný. V tu chvíli jej svět přijal jako originální, jelikož v té době něco takového žádného politika nenapadlo.

MS: *Zřejmě se rodila v rámci vzdoru.*

MV: Možná se jednalo o okamžitý záblesk.

MS: *Profesor Příbáň řekl, že Havlovo spojení je redukcí complexity.*

MV: Rozhodně to není objevný filozofický postoj, ale když taková teze zazní od politického vůdce, má úplně jiný obsah a od něho je pak cenná.

MS: *Mnozí lidé jeho slova považují za morální kýč.*

MV: Musíme říci, že kýč se dá udělat z čehokoliv a je logické, že se z toho výroku stal kýč, díky Havlovým následovníkům a nohsledům.

MS: *Problém vidíte v tom, že obsah slov nebyl řádně naplňován, ...*

MV: ... nebo se k této tezi hlásí kde kdo, aniž ji žije.

... Člověk ...

MS: *Ze slov se stává prázdná skořápka. Jak vnímáte význam člověka během transformace? Systém je zde pro člověka, a ne člověk pro systém. Myslíte si, že člověk se během let změnil, nebo je stejný před a po roce 1989, kdy funguje v jiném systému.*

MV: Začal bych tím, že člověk je jedna sedmimiliardtina lidstva. To znamená, že je postaven před vlastní bezvýznamnost. Kdyby zde bylo desetkrát méně lidí, dala by se nalézt hodnota jednoho člověka a lidského života. Takto se hledá těžko. Tato skutečnost může vést k silné frustraci z té vlastní bezvýznamnosti. Tím, jak jsme zde byli uzavřeni do roku 1989, tato měřítka jsme tolik nevnímali, neboť svět pro nás končil železnou oponou, a proto nám náš život připadal významný. I naše česká kultura nám připadala světodějná, významná, jelikož jsme neměli srovnání. Najednou se před námi otevřel celý svět a díky tomu čelíme nicotnosti.

MS: *Lidé, kteří odešli, se v zahraničí dokázali prosadit. Jedná se o Milana Kunderu, Bohumila Hrabala, byť ten ani nemusel emigrovat. Dále dirigent Rafael Kubelík, klavírista Rudolf Firkušný. Je možné, že tito zmínění pocitem bezvýznamnosti netrpěli.*

MV: Netvrdím, že to pár lidí nedokáže. A musím upřímně říct, že ani já osobně se srovnání se světem nebojím. Vždy jsem měl pocit, že mám být světovým spisovatelem a vůbec se nestydím přihlásit k tomuto postoji. Nyní jsem však hovořil o většinové společnosti.

MS: *Lze souhlasit s Janem Kaplickým. Když sem přijel, tvrdil, že lidé mají nad sebou pivní pěnu, která jim brání ve výhledu. Když zjistil, co se dělo s jeho národní knihovnou, konstatoval, že se nejedná o pivní pěnu, ale dva půllitry. Když se vrátím k vašim slovům, myslím si, že byste přečeňoval českého občana.*

MV: Nadvláda průměrnosti v umění a myšlení je tu opravdu drtivá.

MS: *Není zde Descartesovo „myslím, tedy jsem,“ ale „spotřebovávám, tedy jsem.“ Spotřeba není záležitostí generací. Bohužel spotřebováváme jako pan Brouček z románu Svatopluka Čecha. Ten se „pouze“ opije, lehne si do sudu a objeví se v době husitských válek, nebo na Měsíci. Můžeme se nad tím pouze zasmát. Člověk, který má širší rozhled, perspektivu a domnívá se, že spravuje drobnou část, vede si jinak, než že si hraje na velkého pána.*

MV: Převažuje pocit bezmoci všeho druhu. Občané mají pocit, že nemají odpovídající vliv na věci veřejné. A to jsme teprve v našem malém prostoru. Kdo dnes v Čechách má pocit, že má vliv na světové dění? Zkrátka pocit bezmoci je velice silný.

MS: *Ano, jsou ale lidé, kteří svůj vliv budou zvyšovat obskurnějšími názory, například na Evropskou unii, integraci aj.*

MV: Můžeme v tom vidět snahu o zviditelnění za každou cenu.

MS: *Snahu o vyvolání povyku. Nevidíme v tom vyvolání konstruktivní cesty.*

MV: Také si musíme uvědomit, že naše hranice nekončí tam, kde končily dříve. Naše hranice jsou na hranicích Evropské unie. Naším zájmem by měla být prosperující Evropa, pokud jsme se tohoto tématu dotknuli.

MS: *Zkrátka - měli bychom se dívat na celek. Význam člověka jsem zmínil proto, že lidé, kteří prováděli transformaci, zdůrazňovali: „Měníme systém, neměníme lidi.“ Jednalo se jim o nastavení hracího pole, ale byli proti výchově občanů.*

MV: „Převychovávat“ lidi, to by znělo dost nebezpečně. Takovou cestou šel třeba... kdo? A víme, jak to dopadlo.

MS: *Sám Tomáš Baťa chtěl lidi kultivovat.*

MV: Postavit se do role učitele národů nebo národa, je nebezpečná a zrádná hra.

MS: *Vnímáte tam přítomnost nebezpečí sociálního inženýrství.*

MV: Myslím si, že pro občanskou společnost jsou lepší malé lokální iniciativy. Osobně bych byl pro daňové asignace, protože si myslím, že by kultivovaly vztah člověka ke svému okolí, když by mohl malou částkou přispět, vážil by si toho. Pociťoval by větší hrdost, jelikož by se mohl na některých aktivitách podílet nebo je dokonce umožňovat ...

... Politika ...

MS: *Jak vnímáte proměnu politiky? Dotknuli jsme se toho částečně i v demokracii. Vnímáte politiku jako službu občanům, jako realizování občanského dobra, nebo v ní vidíte prosazování osobních zájmů?*

MV: Současný pohled na naši politiku je opravdu tristní. Stav politiky považuji za její nedospělost. Je chybné, že ji lidé považují obecně za negativní a jdou do ní pak jen ti, kteří se neuplatní jinde. Spíše mají ambice mít moc nebo peníze.

MS: *Když se podíváme do vrcholové politiky, někteří lidé opravdu nedělali nic jiného než politiku.*

MV: Možná bychom měli mít školy i pro politiku. Svým způsobem se jedná o profesi.

MS: *Ano, cosi podobného existovalo. Nepěkně se to nazývalo „Vokovická Sorbona“. Lidé, kteří vcházejí do politiky, jsou na Západě lidmi vzdělanými, lidmi, za nimiž je nějaká práce. To znamená, že se jedná o bohaté lidi.*

MV: Zároveň mám pocit, že tamní politické strany si vychovávají mládež, že je vysílají na další vysoké školy. Dovedu si představit politika, který bude celý život v politice a bude na tuto profesi dobře připraven. Proč ne? Problém je, že politické strany mají nastavený systém, ve kterém se prosadí ti „mocichtiví“ a bezpáteří. Sám jsem na Praze 6 vstoupil do strany TOP 09. Po půl roce jsem vystoupil, jelikož mě to naprosto znechutilo.

MS: *Jste člověk spontaneity. To odpovídá i vašemu důrazu na občanskou společnost. Jinými slovy je zde spontaneita versus struktury společnosti. Aby se politika mohla realizovat, musí mít struktury.*

MV: TOP 09 v Praze 6 byla ovládána shora několika lidmi, kteří již s mechanismem moci měli své zkušenosti z předchozích politických angažmá. Neumožnili, aby proběhl demokratický proces, abychom si zvolili vůdce, jelikož tam dosadili své lidi. Vytvořili své nohsledy, kteří, protože se do funkcí nedostali demokraticky, byli závislí na těch mocných. Nakonec celá organizace v Praze 6 byla zrušena.

MS: *Hledají se tedy lidé, jejichž zájem překračuje osobní zájem.*

MV: Soudím, že na malých obcích bude situace jiná, ...

MS: ... jelikož tam se lidé znají.

... Program a politika ...

MS: *Dobrá, jak se díváte na význam politických programů? Nestávají se programy prázdným slohovým cvičením?*

MV: Dnes demokratická politika funguje tak, že je nutné zaujmout voliče. Program je marketingový tahák, je reklamou.

MS: *Nemyslíte si, že došlo k velké proměně politiky? Nyní je politika více utilitární.*

MV: Na začátku devadesátých let byli v politice mnohem zajímavější lidé. Dnes je stav zoufalý a nedostatek osobností je na první pohled patrný.

MS: *Sám ale politiku považujete za důležitou činnost.*

MV: Nezhlastejnil jsem a neustále do ní vstupuji znovu a znovu.

... Intelektuál a společnost ...

MS: *Naznačil jste, že schází osobnosti. Co intelektuál a společnost? Václav Havel byl osobností, též můžeme uvést Václava Bělohorského, Jana Kellera, Karla Kosíka. Jaká je role intelektuála ve svobodné společnosti?*

MV: Kéž by byla taková jako v období první republiky, kterou jsme zde zmínili.

MS: *Byla to též republika elit.*

MV: Tomu však dnes není. Myslím si, že to ve společnosti chybí. Je potřeba se k tomuto vracet, protože názory elit jsou pro společnost důležité. Pokud se elity nedostanou ke slovu, bude to špatné.

Pak bude vládnout hlas ulice, anebo hlas politiků o hlas ulice usilujících.

MS: *To znamená, že slova lidí, kteří mohou společnosti nabídnout kritické vidění skutečnosti, nemají silnou váhu a pouze dotvářejí kaleidoskop idejí veřejného prostoru.*

MV: Ukázkou stavu veřejného prostoru je veřejnoprávní televize. Jakákoliv hlubší myšlenka je předem redaktory zapovězena. Rychle se směřuje dál, hledají se jednoduché závěry. Na druhou stranu je ale pravda, že formát kulturní debaty se na obrazovkách zoufale neosvědčuje, ...

MS: *... což následně vede k banalizaci veřejného prostoru. Intelektuál se ne vždy vyjadřuje jednoduše. Pokud tomu tak bude, sníží nám sledovanost.*

MV: Někdy je to ale omyl redakce. Ve skutečnosti by zájem o hlubší druh sdělení byl.

MS: *Komunisté eliminovali ty, kteří měli kritický pohled na režim. Současná veřejnoprávní média jsou řízena „poslechovostí“.*

MV: Jsem přesvědčen, že u mluveného slova lidé unesou hodinovou debatu, ale u televize si zvykli na akci. To znamená, že hodinová disputace v televizi je strašnou nudou. Sám se tážu, jestli je to špatnou prací redaktorů? V tomto ohledu je velmi ošemetné na cokoliv si stěžovat, jelikož jsme svobodní. Skutečnost, že nás lidé třeba nechtějí poslouchat, je také náš problém.

MS: *Výsledkem je banalizace věcí a v konečném důsledku i nekvalifikované rozhodování.*

MV: Musíme se snažit ovlivnit lidi podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Je to věčný boj prosadit své, třeba i nekonformní názory, prodat svou knihu, být úspěšný se svou vizí. K tomu patří i prohry. Nemůžeme nikomu vyčítat, když se knihy prodá málo, nebo když nás nikdo neposlouchá.

... Kniha a její proměny ...

MS: *Spontánně jsme přešli k vašemu údělu v demokratické době. Stal jste se vydavatelem knih. Zároveň jste spisovatelem. Začal bych otázkou, která s touto profesí souvisí. Je jí důležitost slova. Někteří z autorů byli postihováni. Lidé, kteří se snažili popsat věci, byli eliminováni. To znamená, že jejich slovo mělo velkou sílu. Dnes má člověk možnost hovořit o čemkoliv, ale síla slova se v určitém ohledu snížila. Souhlasíte?*

MV: Myslím si, že ne. Síla slova při vlastním tvoření je pořád stejná. Psané slovo je roznětkou imaginace. Na rozdíl od hraných filmů literatura nechává možnost k dotvoření skutečnosti v hlavě čtenáře. Neustále to považuji za nádhernou profesi. Síla slova se neztratila. Možná jeho váha ve společnosti.

MS: *Pro vás psaní a formulace světa skrze slova je cestou k osvobození.*

MV: Psaní je pro mne vrcholným okamžikem bytí; ty okamžiky, kdy se něčeho podstatného dotknu a dokážu to zachytit.

... Před rokem 1989 ...

MS: *Dobrá, pokročme dále ke knize. Jak význam měla před rokem 1989? Překládalo se, vycházely slušné knihy ve velkých nákladech.*

MV: Trh knih byl zcela deformován. Díky omezenosti toho, co sem přišlo, jsme měli pocit, že existuje něco jako knižní klasika. Že knižní trh je přehledný. Určitě byl tehdy přehlednější než dnes, ale ne

tak přehledný, jak se nám to jevílo. V současnosti na světě vychází tolik knižních titulů, že se pojem knižní klasika zcela vytratil. Je velice obtížné se zorientovat v těch statisících vydaných knih. Možná je to fáma, ale prý z amerických knihoven vyřadili Hemingwaye, protože si jej nikdo mnoho let nevypůjčil. Je pravděpodobné, že jsme v době, kdy lidé žijí každý rok jinou senzační knihou.

MS: *Čím si to vysvětlujete? Čte-li člověk Sofokla, Dostojevského, vzdělává se, roste. Má ponětí o kulturním, hodnotovém kontinuu.*

MV: Možná současnou klasiku uvidí až za dalších sto let – pak se teprve pozná, co jí opravdu bylo. Možná existuje, ale nevíme o ní.

MS: *Minulý režim si klasiky cenil.*

MV: Nevidím to jako plus tehdejšího režimu. Byl to nepřímý důsledek ... Dnes máte možnost velkého výběru.

MS: *Myslíte si, že před rokem 1989 člověk byl formován? Něco mu bylo sděleno ve škole. Zkrátka byl člověk „směrován“. Lze soudit, že v mnohosti může zaniknout i dobré.*

MV: Bohužel dnes nemáme literární arbitry, revue, které by byly směrodatné pro větší skupinu lidí. Chybí zde jisté vodítko.

MS: *Zřejmě to souvisí s úctou k autoritám.*

MV: Ano ...

MS: *Proto si s lidmi spojíme určité literární autority, jakým byl Čapek. Tito lidé měli reputaci.*

MV: Navíc specifikum minulého režimu bylo, že kniha byla pro nás vzácností. Mělo smysl ji vlastnit.

MS: *Lidé na ně každý čtvrtěk stáli fronty.*

MV: Když jsme knihu sehnali, přechovávali jsme ji jako cosi, co nebudeme schopni nahradit. Kniha byla nenahraditelná. Já jsem třeba jako největší poklad schraňoval Rychlé šípy.

MS: *Možná to bylo způsobeno tím, že knihy nesly alternativní vzdor.*

MV: Když je člověku hůř, cítí se nejistý, hledá východisko v literatuře, vědění.

MS: *Soudíte, že dnešní doba tomu nepřeje?*

MV: Jsem přesvědčen, že v naší společnosti je mnoho hledajících. Jenom o sobě navzájem většinou ani nevědí.

MS: *Problém je, že neexistuje společný jmenovatel ...*

MV: Ta touha něco duchovního najít, je velice silná. Ale bohužel lidé často hledají naprosto scestně. Mohu to potvrdit i jako nakladatel: stalo se mi, že jsem vydal esoterickou knihu, kterou jsem považoval za naprosto šílenou, jenomže byla velmi úspěšná.

... Budování nakladatelství Práh ...

MS: *Inu, loterie. Zmínil-li jste sebe, jaký byl hlavní impuls pro budování vlastního nakladatelství?*

MV: Vlastně to byla náhoda; omyl. Z Výzkumného ústavu psychiatrického, kde jsem na konci osmdesátých let pracoval, jsem znal řadu psychoterapeutů. A ti po revoluci založili sdružení Fokus na pomoc duševně nemocným. Chtěli mít v rámci sdružení i nakladatelství a to jsem měl řídit já. Mnoho jejich záměrů se však ukázalo naivních a ani nakladatelská činnost se s činností terapeutickou nakonec neshodovala. Já už jsem ale u vydávání zůstal a začal vydávat knihy sám. Tehdy jsem si myslel, že se za čtyři roky zabezpečím a budu už jenom psát, ...

MS: ... cestovat, což se vám podařilo.

MV: Nakladatelská činnost byla a je mojí cestou k hmotnému zabezpečení se. Umožňuje mi žít podle svých představ.

MS: *Nevidíte tam silný utilitaristický pohled, nebo jste myslel, že vaše podnikání bude mít takový zisk? Náklady knih před rokem 1989 byly v desetitisících, dnes se počítají kolem tisíce i pod tuto hodnotu.*

MV: Nezbohatl jsem pohádkově, ale celou dobu prosperuji. Pouze jsem se přepočítal v času, který budu potřebovat na úplné zabezpečení, o jeden řád. Ale směřuje to tím směrem. Opravdu jsem se dostal do fáze, kdy na psaní mám více času a hlavně klidu.

MS: *Zřejmě asi souhlasíte s panem Janečkem, že peníze člověku poskytují svobodu.*

MV: Ano. Zvolil jsem si tuto cestu. Absolutní skromnost svobodu poskytuje též. Já si ale chtěl užít života. To znamená mít rodinu, dobře ji zabezpečit, přitom dál cestovat, sportovat ... Na poustevničení se nehodím, i když ty vyšší nároky na životní standard někdy opravdu znesvobodňují. Možná k poustevničení dojdu na stará kolena, kdy budu čím dál skromnější.

MS: *Budete i v odvážnější ve vydávání knih s otazníkem.*

MV: Tímto směrem bych své prostředky nenapínal. Byl bych šťastný, kdybych mohl svou profesi dělat jako hobby a ne jako zdroj své obživy, to ano. Určitě bych pak vydal více knih pro radost, a ne pro zisk. I tak jich pár každý rok vydám, ale nemohou převažovat. Nejhorší na podnikání je existenční stres; nikdy nevíte, co z toho bude, zdali přežijete, zdali zvolíte správné tituly, jestli nepropadnou a neprodělají.

MS: *Ještě bych nechal pozornost u vašeho nakladatelství. Říkal jste, že lidé dostatečně nevnímají klasiku. Sám jste šel proti tomuto proudu. Vydal jste Babičku Boženy Němcové.*

MV: Toto je však uznaná klasika. Zdejší trh je konzervativní, a proto toto funguje. Udělat klasiku ze současného autora je téměř nemožné.

... Nakladatelská služba ...

MS: *Nepovažujete své působení na nakladatelském trhu jako službu jazyku, slovu, myslitelům, které vydáváte? Vydal jste spisy vašeho otce.*

MV: Na prvním místě konám službu svým psaním, a proto nakladatelství jako službu nevnímám. Jelikož jistě kulturní zázemí a cítění mám, ve chvíli, kdy se mi do rukou dostane smysluplný projekt, určitě pro něj udělám maximum a v té chvíli tedy opravdu konám službu kultuře. Cílem mého nakladatelského podnikání přesto je přinášet zisk.

... Svaz knihkupců a nakladatelů ...

MV: Mezi nakladateli jsou lidé, kteří vydávání chápou opravdu jako službu, jak jste zmínil. Já ale, tím, že hlavní činností péče o jazyk je pro mě psaní, to tak jako nakladatel nevnímám. Působení ve Svazu knihkupců a nakladatelů chápu jako veřejnou službu. Rád bych působil jako integrující síla, protože i na našem malém hřišti je spousta zbytečných řevnivostí. V mnoha otázkách bychom měli vystupovat jednotně a představovat náš obor veřejnosti v tom nejlepším světle. Je to ostatně čtenářská veřejnost, která nás drží při životě i v ekonomicky horších časech.

MS: *Dobrá, zmínil jste tuto instituci ... Je účelem, aby se vytvořila „fronta“ těch, kteří se rozhodli vydávat knihy a působí společně ke vztahu ke státu.*

MV: Sdružují se i vinaři, potravináři ... Jestli chceme něčeho dosáhnout, musíme být vidět a slyšet. Jsem rád, že to sjednocování se mi daří. Do svazu vstupují významní nakladatelé jako Albatros, Jota apod. Já jsem tam rozhodně nevstupoval se záměrem, že budu jeho předsedou. Na druhou stranu, když zde vznikla poptávka, abych jím byl, myslím si, že této instituci mohu něco dát. Přece jen jsem člověk s patřičným přehledem, nadhledem. Tím, že i píšu, vnímám i spisovatelskou stránku věci, tedy i další přílehlé obory. Myslím si, že umím rozumně vystupovat, jednat s veřejností i politiky, a proto náš obor mohu někam posunout.

MS: *Jaké je postavení této instituce ve vztahu k veřejnému prostoru? Pořádáte knižní veletrh Svět knihy a jiné podpůrné akce mající přivést ke knihám.*

MV: Jsem přesvědčen, že minulé předsednictvo s veřejností nedostatečně komunikovalo, a proto možnosti nebyly zcela využity. Mě samotného překvapilo, že téměř kdykoliv se chci z titulu své funkce s někým sejít, přijme mne. Jistá váha Svazu zde tedy je. Pouze je nutné s ní pracovat. Je velmi důležité s lidmi hovořit a pořád jim vysvětlovat specifika oboru. Naši volení zástupci se v Parlamentu často nerozhodují na základě znalostí, protože o daném oboru nic nevědí, a proto je nutné jim vysvětlit, že kniha není stejné zboží jako auto či jídlo.

MS: *Ne nadarmo se hovoří o duševní stravě. Měli bychom říci, že na knižním trhu je spousta braků.*

MV: Jistě. Shodou okolností takto argumentuje pan prezident Miloš Zeman. Ten je proti snížení DPH. Argument s brakem je ošemetný, protože je elitářský. Vezměte si horníka, traktoristu, jemuž se dostane do ruky příručka o vztazích, kterou by někdo možná považoval za příliš jednoduchou. Pro něj ale tato kniha může být prvním seznámením s tématem. Každý dle své úrovně, znalostí, vyspělosti může na knižním trhu nalézt, co potřebuje. Protože knižní trh je velice pestrý. Skutečného braku, tedy až škodlivých knih, o kterých bychom mohli říci, že vedou třeba k násilí nebo vymývání mozků, je jen nepatrný zlomek. Určitě méně než jedno procento.

MS: *Zkrátka - hlas vašeho svazu je slyšet, ale v boji jste též byli poraženi.*

MV: Stalo se to také proto, že jsme se ozvali příliš pozdě. Měli jsme téma otevřít o rok či dva dřív. Já jsem teď začal s politiky hovořit už na jaře, půl roku před volbami.

MS: *V Británii knihy daněny nejsou.*

MV: Nejde pouze o Británii. Máme až na nepatrné výjimky nejvyšší zdanění knih na celém světě. Netýká se to pouze Evropy. Dánsko, které má DPH na knihy vyšší, dotuje knižní trh částkou, která převyšuje obrát celého našeho knižního trhu.

MS: *Myslíte si, že právě zásah státu v podobě redukce daně by pomohlo knižnímu trhu?*

MV: Jsem přesvědčen, že ano. Dnes cítíme obrovský tlak. Dělat knihy pro radost je čím dál těžší. Je nutné mít rezervu. Speciálně u dětských knih je cena opravdu rozhodující. Právě snížení DPH bych

využil pro snížení cen dětských knih. DPH je spravedlivé v tom ohledu, že se dostane dle velikosti obratu úměrně ke každému. Stát, když nevybere tuto daň, o mnoho nepřijde. Jedná se o pár set milionů. Rád bych ale uvedl ještě jeden argument, proč právě knihy si nižší sazbu DPH zaslouží. Vedle vzdělanostních argumentů bychom si měli uvědomit, že se s knihou zachází jako s kulturním statkem a zdarma se půjčuje ve veřejných knihovnách, kterých je u nás přes pět tisíc. Nechci být proti veřejným knihovnám, jelikož jsou pro čtenářství potřebné. Loni zde bylo kolem šedesátišesti milionů výpůjček. To je dvojnásobek prodaných knih. Je to zásadní skutečnost. Stát se ohání tržní ekonomikou, ale půjčuje zdarma knihy.

... Politika na knižním trhu ...

MS: *Soudíte, že vydavatel musí přijmout politiku: „Chceš-li vydat dobrou knihu, musíš vydat brak?“*

MV: Přístupy se různí. Mohou být nakladatelé, kteří budou vydávat pouze brak a ani je nenapadne podpořit ze svého zisku vydání dobré knihy. Mám ale zkušenost, že práce s knihami kultivuje a nakladatelé mají elitní řady, jelikož mají zájem se ukázat, že udělají něco dobrého.

MS: *Mluvíme i o poezii ...*

MV: To je smutný pomníček naší civilizace. Též si myslím, že ji lidé potřebují. V dnešní době není způsob, jak ji k lidem dostat.

MS: *Opět se dostáváme k nedostatku společného jmenovatele. Šedesátá léta byla prosycená kulturní aktivitou, angažovaností, ale obdobná situace se asi nebude opakovat.*

MV: Lidé mají rádi hudbu, a stejně mívali rádi poezii. Jenomže když došlo k přechodu od klasického rýmu, ztratila většinu čtenářů tím, že přestala být chápána.

MS: *Tento přístup vede ke zploštění světa. Pokud má člověk jednoduché myšlení, slyší na jednoduché slogany a postoje intelektuálů jsou mu cizí.*

MV: Sám poezii též píšu. Vždy vyberu jednu báseň a rozdávám ji na Vánoce v malém vydání v nákladu dvě stě až tři sta kusů.

MS: *O výtěžku není ani úvahy. Možná lidé jako Jaroslav Seifert, S. K. Neuman ...*

MV: ... by se museli živit něčím jiným a psát si do šuplíku.

MS: *V tomto ohledu člověk nachází slovo škoda ...*

MV: Neustále říkám, že lidé poezii potřebují a je otázka jak nalézt, kterou potřebují. Zde narážíme na společný jmenovatel, který chybí.

MS: *Co jsme chtěli? Chtěli jsme svobodu? Svobodu máme. Na druhou stranu bychom měli usilovat o soudržnost, což je otázka společného jmenovatele.*

MV: Musíme si položit otázku, jestli před třemi, čtyřmi roky nebyla hodnotná slovesná díla jen pro omezenou skupinu lidí. Většina lidí o nich neměla ani ponětí.

MS: *Nevyvíjela se snaha, aby literaturu četl každý.*

MV: Básně se budou předávat jiným způsobem.

MS: *Poezie bude na sociálních sítích.*

MV: I to je možné.

MS: *Pokud jsou lidé on - line, ale zřejmě dojde k jiné kvalitě četby děl.*

... Pomoc knihám ...

MS: *Jak pomáhat knihám a čtení? Možná by zde fungovala i podpora autorů. Na Západě se pořádají autorská čtení.*

MV: Byl bych rád, kdyby se stalo více součástí živé kultury, aby knihovny měly fondy, aby mohly zvat soudobé autory. Sám na besedy jezdím. Mohu jezdit díky tomu, že si tím nemusím vydělávat. Knihovny mi uhradí nanejvýše cestovní náklady, ale dělám to rád.

MS: *Vnímáte to jako občanskou povinnost.*

MV: Účastním se hlavně besed pro děti a mládež. Pro mne samotného je to zajímavé.

... Knihovny a veřejnoprávní média ...

MS: *Vraťme se ještě ke knihovnám. Jakou pozici podle vás mají?*

MV: Zejména pro mladé čtenáře jsou klíčové. Na řadě míst knihovny fungují jako centra kulturního života v obci, pokud si obec váží knihovny. Knihovnice tuto svou činnost dělají za směšné peníze. Mezi nakladateli je dost silný názor, že knihovny jsou jejich nekalou konkurencí. Věřím však, že je více těch, kteří si uvědomují, že to bez knihoven nejde, jelikož nám vychovávají budoucí čtenáře. Je jasné, že ve velkém množství, které na trhu je, si čtenáři nemohou všechny knihy koupit.

MS: *Kolik knih se vydá v naší republice?*

MV: Jedná se asi o šestnáct tisíc titulů. Chvilu to bylo i osmnáct tisíc, ale trh zaznamenal pokles.

MS: *Světový trh je o několik řádů výše. Co například veřejnoprávní média? Pomáhají četbě?*

MV: Veřejnoprávní rozhlas dělá dost. Horší je to s televizí. Teď sice mohou říci: „Ano, zřídili jsme kulturní kanál,“ ale domnívám se, že pro kulturu by bylo lepší, kdyby se vkládala mezi ostatní programy. Neustálé informování o kultuře na jednom programu je nesmyslem. Tím pádem tam nebudou diváci a kultura jako taková „vypadne“ z běžného vysílání.

MS: *Snad si tento poznatek též uvědomí. Stejně je postupováno v Českém rozhlase. Celokulturní stanice Vltava, ale též můžete naladit stanici speciálně zaměřenou na Jazz, klasickou hudbu.*

... Omyly a budoucnost ...

MS: *Nyní bych navrhoval, abychom vyšli z kulturní - nakladatelské části a podívali jsme se na celek. Co považujete za omyl transformačního procesu?*

MV: Jsem přesvědčen, že věci musely jít zhruba tak, jak šly. Největší chybou podle mého názoru bylo, že se lidé spojení s StB, KGB, mohli dostat k velkému majetku.

MS: *Jinými slovy lidé, kteří škodili, mohli škodit dále. Co budoucnost této země? Jsme geografické centrum Evropy, v roce 2004 jsme se stali součástí Evropské unie.*

MV: Zatím spějeme ke světové bezvýznamnosti. Jak jeden, tak druhý prezident umí na sebe navázat pozornost jen svými absurdními postoji. Ten bývalý svým protievropanstvím, ten současný zase

podporou cigaret. Zatím jsme takový nudný a pitoreskní stát. Tváříme se, že jsme důležití, že si můžeme dovolit dělat potíže, místo abychom spíše navazovali na evropské tradice. Soudím, že by bylo lepší být trochu pokorní, když jsme se do Evropy teprve nedávno vrátili. Nedomnívám se, že bychom měli dělat tato velkohubá gesta. Když jedete na zahraniční knižní veletrh například do Frankfurtu, vidíte, že náš stánek je nicotný, že těžko něčím zaujmeme. Stát by musel vynakládat řádově více na podporu české kultury směrem do zahraničí a musel by mít dlouhodobou koncepci.

MS: *V tomto ohledu by stát měl hrát důležitou roli.*

MV: Ano. Na tom, že je nutné kvalitní vzdělání, se shodneme. Jestliže spousta lidí odejde za vzděláním, je dobře, pokud se vrátí. Oni se vrátí, pokud budou cítit sounáležitost s kulturou. Kultura, to je vlastně jediné pouto s vlastí.

MS: *Měli bychom se zeptat, co tvoří národní kulturu? Je to Dvořák a Novosvětská, Má vlast?*

MV: V první řadě je to samotný jazyk, v němž se během staletí formulovaly významné myšlenky

P.S.:

MS: *Jak jste se osobně účastnil obnovy demokracie a kapitalismu?*

MV: Za celých více než dvacet let jsem nikdy nezažádal o žádný sociální příspěvek, rodičovský přídatek... Postavil jsem se na vlastní nohy, spoustě lidem zadal a zaplatil spoustu práce. Tedy začal jsem se chovat nezávisle a svobodně. Vedle toho se trvale účastním společenských debat formou novinových článků. A napsal jsem v českém jazyce asi patnáct knih. To je myslím docela dost.

MS: *Účastnil jste se kuponové privatizace, jakožto velké příležitosti obnovy kapitalismu?*

MV: Ano, účastnil. A velmi mne bavila. Dodnes mám asi sto akcií ČEZ.

MS: *Co jste říkal na rozdělení Československa na dvě samostatné republiky? Nepřispělo nakonec rozdělení k eliminaci slovenského nacionalismu, což vedlo k lepší spolupráci v rámci Vísehradského společenství a také k opětovnému setkání obou zemí v Evropské unii?*

MV: V té době jsem rozdělení vnímal jako nutnost, protože jsem měl dojem, že slovenská společnost nechce směřovat tam, co česká, tedy k západní Evropě. Nakonec to ale všechno dobře dopadlo. Je dobře, že k rozdělení došlo. Jinak by tady ta otázka pořád byla přítomna.